

värat

Tehtud ja tegemata valikud

Kõige rohkem teeb inimene oma elus valikuid. Lihtsaid ja keerulisi, häid ja halbu. Valikutest ei pääse ka ükski asutus.

Muuseumi valikutest oli juttu ERMi selle aasta esimesel konverentsil "Tee Eesti muuseumini V". Konverentsil jõuti puudutada kahjuks vaid väheseid teemasid ning õhku jäi palju küsimusi. Ometi liikusime mitu sammu lähemale ühisele arusaamale, et kaasaegses maailmas on muuseumil täita oma klassikaliste põhiülesannete kõrval ka mitmeid kultuuripoliitilisi ülesandeid. Muuseumil peab vaid olema küllaga tarkust, ühiskondlikku närvi ja empaatiat, et otsustada, milline neist on hetkel kõige vajalikum. Valida tuleb, sest kõike lihtsalt ei jõua. Samas ei peaks valik olema raske, kui on teada, milleni tahetakse jõuda.

ERMi valik on ammu tehtud: Eesti Rahva Muuseum kui rahva ühise kultuuriteadmise hoidja vajab kiiresti oma kodu, sest kõik saja aasta jooksul muuseumi jaoks pakutud ja leitud ajutised lahendused on end lõpuni ammandanud. Nii 19. sajandi lõpul ehitatud ja 1942. aastast ERMi teeninud kohtumaja kui ka nõukogudeaegne raudteelaste klubi. Aastal 2011 on ERM leidnud ulu- alust Tartu Maavalitsuse maja V korrusel ja Rüütli tänaval tänu pererahva vastutulekkusele täpselt samamoodi nagu aastatel 1909–1918, mil ERMile pakkusid ulu- alust Tartu Linnavalitsus ja Vanemuise Selts.

On kurb ja piinlik tunnistada: saja kahe aastaga on kasvanud küll ERMi rahvakultuuri kogud, kuid lahendamata on oma maja küsimus. Viimasega on pigem vastupidi: Eesti Vabariigi aastatega on ERM jõudnud tingimustesse, kus hoolimata töötajate pingutustest, on suuri raskusi isegi muuseumi põhikirjaliste ülesannete täitmisega, rääkimata vajadusest ja soovist olla üks meie tänase elu väärtustajatest.

Kui 1996. aastal otsustas tollane Eesti Vabariigi Riigikogu, et ERM tuleb ehitada, öeldi sellega, et rahva mälu tuleb säilitada ja koguda.

2003. aastal valiti ERMi hoone asukohaks Raadi. Hakati valmistuma uue hoone arhitektuurivõistluseks.

2005. aastal valis žürii, milles oli ülekaal arhitektidel, rahvusvahelise arhitektuurivõistluse võidutööks eelkõige maamärgina mõjuva suurejoonelise eskiisi "Mälestuste väli" ("Memory Field"). Muuseumirahvas asus tööle, et koostöös võidutöö arhitektide ja muuseumi poolt tellitud ekspertidega kujundada eskiisist hoone, mis sobiks meie kliimatingimustesse ja vastaks muuseumi vajadustele. Meeldimise ja mittemeeldimisega polnud siin midagi pistmist. Edasikestmiseks vajab ERM uusi tingimusi.

2009. aasta novembrist alates on konkursi võidutööks valitud ERMi maja projekt läbinud mitmesuguseid komisjone ja ekspertise, küll Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse, mitme ministereeriumi ja Euroopa Investeerimispannga poolt. Neist igal juhul – nagu üldse igal inimesel – on loomulikult projekti ja ERMi kohta oma arvamine. Palju on olnud asjakohaseid märkusi, mis on ka projekti sisse viidud. 2011. aasta märtsis on küsimus ikkagi vaid selles, kas riik on valmis ERMi hoonet ehitama või ei. Välismaiste ekspertide tellimine siin vastust ei anna, sest mitte ükski välismaine ekspert ei oska meile öelda, kas me vajame Eesti Rahva Muuseumi hoonet ning milleks ja millises me seda vajame.

Eesti Rahva Muuseum on olnud oma rahva muuseum, usaldusväärne ja väarikas. Tehkem ka 21. sajandi valikud nii, et ERM saaks rahva jaoks kesta ja edeneda.

Meeldimise ja mittemeeldimisega polnud siin midagi pistmist. Edasikestmiseks vajab ERM uusi tingimusi.

Uue muuseumihoone maketti uudistamas. Elav mälu ja huvi toetavad meie olemist.

Me ise oleme oma mälu kandjad

Eestlased ei ole mitte kärbsed, kes täna sünnivad ja homme surevad, vaid üks vana ja visa rahva sugu, kes ammu juba maailmas on elanud ja ka pärast meid veel kaua kestma saab.

Jakob Hurt

See Hurda ilus ütlus paneb esmalugemisel muigama. Tegemist on aga tõsise tähelepanekuga, mis iseloomustab selle mõttetera väljautlemise ajal väga täpselt rahvast, kelle seast see suurmees oli sirgunud, kes tema südame küljes rippus.

Visa rahvasugu, keda Hurt iseloomustab, on üsna kannatlikult, ehkki mõista suutmatuna, jälginud pikkade aastakümnete ja isegi aastasadade jooksul kõiki neid sibeledaid ja askeldajaid, kes siit maanurgast läbi on tuhisenud.

Suur osa neist tulnukatest on iseenesestmõistetavalt kasutanud siinsaavutatut oma hea äraolemise heaks, aga ei ole suutnud varjata oma valitsemiskirge ega talitseda lakkamatut saamahimu.

Tulijad on siin lühemat või pikemat aega peatunud ja siis jälle läinud. Ajalugu leiab sellele minekule alati ka põhjenduse. Uute tulijate jaoks on samuti alati põhjendus olemas.

Vana rahva sugu on seda kõike pead vangutades kõrvalt vaadanud, õlgu kehitanud ja edasi toimetanud. Kūürutanud, rassinud – tulevase ilusa ja helge aja nimel, et lastel ja lastelastel saaks kergem olema.

Selline suhtumine on aidanud elus püsida ja kesta.

Kärbeste muretu sumin

Olgugi, et kärbsenust ei ole ka aegade möödudes midagi muud kui kärbsenust, on kärbsetaoli-

se muretu ja asjatu sumina saatel sibelemine ka põlisrahva hoiakutes oma kindla koha sisse võtnud.

Täna on selle vana ja visa rahva soo esindajad vägagi sageli ise kärbsetiitli kandjaks hakanud ja sumistavad ise mõnes teises paigas, kus ehk ka mõni ammune ja visa rahva sugu nende tegemist või tegevusetust tühjak peab ja nende tulemisest rõõmu ei tunne.

Mis kinnitas Hurdale seda, et ta on pärit väarikast soost, rahva seast, kelle püsimise alust ei ole võimalik kõigutada?

Tundub, et seda kinnitas tal rahva järjepidev ja traditsioon austav kultuurimälu. Elav olemiselugu, mis tõi juttudes ja lauleldustes ning töövõtete järjepidevuse esile kõik selle, mis ka vaar-vaarivanemate juures täpselt samamoodi oli.

Hurda ajal oli õhustik tiine sellele, mis oli elujõuline ka 100 aastat enne seda aega. Ajalugu ja kultuurilugu ei olnud paberi peale pandud, ta oli kasutatav ja loetav üksnes kaasa elades, mälu elavalt edasi kandes.

Hurt taipas, et see kaua nii ei kesta ja löi ühe uue olulise lüli sellele vana väarikuse edasikestmiseks – talletamise, suure huvi ja pühendumusega kõigesse olnusse suhtumise. Hurda algatusel olid head järgijad. Sünnis midagi väga erilist. Märkiliselt tähistatakse Hurda algatust lühendiga ERM.

Järgnev sajand kasutas aega edukalt. Kõik olu kaaluti kul-

laväärtusega ja seda koguti kil- dude ja ebemete haaval kokku, et kõige vähematki kaotsi ei läheks.

Ja seda mitte ainult ei kogutud, vaid kogutut osati rahva mälu hoidmise heaks ka tarvitada.

Visa rahva tänased pojad ja tütreid vaatavad aga maailma teistsuguse pilguga, pilk ei vaata enam enesesse, vaid ta on asetanud vaate ette okulaarid nagu kärbsel. Need pöörlevad ja kõõritavad, toovad silme ette värvilist ja kiiresti teisenavat virvarri.

Ja siis tundub see kõik juba tühine. Silm otsib jälle uut – ikka eredamat ja säravat.

See, mida Hurda-aegsed ja -järgsed esivanemad meile li- saks teatasid ja pärandasid, ei paku enam väarika ja visa rahva esindajatele huvi ega pinget. Õhus ei ole enam seda juttude ja laulelduste tiinust. "Laulu- rahvas" ei suuda isegi lihtsama seltskondliku laulukese kolman- da rea sõnu välja ütelda.

Mälu õigustab olemist

"Teie olete maa sool," ütleb Jee- sus kuulajatele mäejutluse ajal.

Eestlased on selle maa sõn- nik, mis peab olema rammus ja lai- ali kogu maa peale laotatud, et ta suudaks head vilja esile tuua. Kui sõnnik ühte kohta koku koguda, tekib suur hais.

Meie mälu ja pärandit tuleb hoolega koguda ja hoida, kuid me ise peame olema selle kand-

jad. Elava mälu kandmine ja kasutamine õigustab meie olemist. Seda kõike tuleb silmas pida oma tegemistes, oma töödes, oma püüetes ja oma mõtle- mistes.

Väarikas rahvas on enese ja oma loodud väärtuste heaks tõstnud enesekaitseks kilbi ni- mega "oma riik". Sellest kilbist on olnud palju abi ja kaitset.

Rahvas on pannud selle kilbi kaitseomadustele väga suured lootused ja on hakanud esivanemate õpetatud ja ise toimivat kestmisaladust unustama.

Kilbist alati ei piisa. Eriti siis, kui kilp liiga ühe servakese ko- hale nihutatakse ja ta kogu väarika rahva kohal enam kindlalt ei püsi.

Jumal pillub oma loomingu- t aeg-ajalt ka raskemate ra- heteradega. Ilma kaitsva kilbi- ta saab aga väarika soo esinda- ja nendega pihta. Kärbsed saa- vad eest ära lennata, nendega ei juhtu midagi, neil ei jää süda valutama.

Kilbi kasutamisel ei tohi jär- gida siili õpetussõnu – "serviti". Kilp ei ole lõõgiriist.

Millega me saame oma laste- le kinnitada, et nad on väarika rahva esindajad, kes ka pärast meid veel kaua kestavad?

Ega millegi muuga, kui et me ise seda ikka ja jälle kinnitame – eestlased on vana ja visa rahva sugu, kes on juba ammu maail- mas elanud ja ka pärast meid veel kaua kestma saavad.

ANTS TOOMING